

CENEVRE II NEYİ DEĞİŞTİRDİ?

Cenevre-l'den somut bir sonuç çıkmamasına karşılık Suriye'de ölenlerin artık on binlerle ifade edilmesine ve yüz binin üzerine çıkmasına, hatta Esad'ın kimyasal silah kullandığının kesinlik kazanmasına rağmen Cenevre'de ikinci bir toplantının yapılması konusunda bile bir uzlaşma sağlanamaması, uluslararası toplumun meseleye bakışını az çok ortaya koymaktaydı.

Tayyar ARI

Cenevre II'nin Suriye halkının beklentilerine cevap vermemesi üzerine özür dileyen Birleşmiş Milletler (BM) ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi El-Ahmar el-İbrahimi'nin açıklaması, 2012 Ağustos'unda aynı görevde bulunan BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan'ın görevi bırakırken yaptığı açıklamayı hatırlatmaktaydı. 30 Haziran 2012'de Cenevre'de Suriye Eylem Grubu tarafından gerçekleştirilen ve daha ziyade Annan tarafından ortaya konan altı maddelik barış planının görüşüldüğü toplantıya, Türkiye'nin yanı sıra BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri ile Avrupa Birliği (AB) ve Arap Birliği'nin temsilcileri katılmış ve şiddetin bir an önce durması ve Suriye'deki tarafların katılımıyla tam yetkili bir geçiş yönetiminin oluşturulması kararlaştırılmıştı. Krizin üzerinden 16 ay geçmiş ve o zamana kadar 10.000 kişi hayatını kaybetmişti. Daha sonra Cenevre I olarak anılacak olan toplantının

bir sonuç vermeyeceği üzerine yapılan analizlerde dikkat çekilen husus, ABD'nin seçim sürecine girmiş olması ve 2012 Kasım'ından önce kolay kolay adım atmayacağıydı. Ayrıca tarafların geçiş yönetiminin Esad'lı mı Esad'sız mı olacağı konusunda farklı açıklamalarda bulunmaları ve gerçekçi bir yol haritasının ortaya konulamaması, toplantının sonuçlarını etkisiz kılan başlıca faktörlerdi.

Cenevre I'den somut bir sonuç çıkmamasına karşılık Suriye'de ölenlerin artık on binlerle ifade edilmesine ve yüz binin üzerine çıkmasına, hatta Esad'ın kimyasal silah kullandığının kesinlik kazanmasına rağmen Cenevre'de ikinci bir toplantının yapılması konusunda bile bir uzlaşma sağlanamaması, uluslararası toplumun meseleye bakışını az çok ortaya koymaktaydı. Zira 2013 Mayıs'ında yapılacağı söylenen toplantının tarihi konusunda anlaşamadığı için ancak 2014 Ocak'ında yapılması mümkün olmuştur.

Cenevre I'den Cenevre II'ye Suriye Muhalefeti

Bu arada Suriye muhalefesinde oldukça enteresan gelişmeler yaşanmıştır. Krizin başından beri dağınmış oldukları bahanesinin kullanıldığı Suriye muhalefeti, 2012 Kasım'ında Doha'da bir araya gelerek Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu adıyla bir şemsiye örgüt kurmuş ve başta Arap Birliği olmak üzere çok sayıda ülke tarafından Suriye'nin meşru temsilcisi olarak tanınmıştır. Ancak bunların dışında 2013 başına gelindiğinde, birkaç yüz olarak ifade edilen El-Kaide unsurları aynı yılın Nisan-Mayıs aylarında bir anda binlerle ifade edilir hale gelmiştir. Söz konusu unsurlar, 2013 sonuna doğru o kadar çeşitlenmiş ve artış göstermiş ki, artık bunların

Asıl sorun, Batı'da ve hatta Arap ülkelerinde Esad'ın gitmesi konusunda tam bir ortak iradenin söz konusu olmamasıdır.

da ılımlı ve radikal olanları arasında ayırım yapılar hale gelmiştir. ABD tarafından terörist örgüt olarak nitelenen Nusra Cephesi'nin Irak el-Kaidesi ile birleşmesiyle meydana gelen Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) adlı örgütün faaliyetlerinin asıl kime yaradığına bakıldığında ise tüm bunların Esad'ın savaşını meşru göstermeye çalışanların ortaklaşa kurgusu olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Arada geçen sürede farklı muhalif unsurların kendi aralarındaki çatışmanın yanı sıra, rejim güçleri muhaliflerle olan çatışmalarda sivillere karşı aşırı güç kullanmaya devam etmiş, hatta 2013 Ağustos ayında kimyasal silaha da başvurmuştur.

Nitekim Cenevre II toplantısı, bir gün önce kamuoyunun gündemine düşen ve Esad rejiminin on binin üzerinde insanı işkenceyle öldürdüğünü ortaya koyan resimlerin gölgesinde gerçekleşmiştir. Bu resimlerin belki de tek yararı, Suriye rejiminin Cenevre müzakerelerinde meseleyi bütünüyle terörle savaş havasına sokmasını önlemiş olmasıdır. Ancak dramatik olan, bunun kamuoyunda beklenen etkiyi yapmamasıydı. Oysa Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taşınması gereken söz konusu kanıtların sanıldığından çok daha fazla olduğu ifade edilmekteydi. Ayrıca, görünenler sadece işkenceyle öldürülenlerdi, ama Suriye rejiminin havadan ve karadan ağır silahlarla öldürdüğü sivillerin sayısı ise bunun en az on katıydı.

Cenevre II Konferansı

22 Ocak'ta Montrö'de açılış toplantısı yapılan ve 39 ülkenin yanı sıra BM, AB, Arap Birliği ve İslam İşbirliği Örgütü'nün temsil edildiği toplantı, açılış kısmından sonra iki tur halinde yürütüldü. İbrahimi'nin arabuluculuğunda tarafların aynı salonda gerçekleştiği toplantılarda Esad yönetimi Dışişleri Bakanı Velid Muallim'in başkanlık ettiği heyetle temsil edilirken, muhalifleri Ahmet el-Carba'nın liderliğindeki Suriye Ulusal Koalisyonu'nu (Suriye Ulusal Konseyi koalisyonundan son anda çekilmişti) temsil etmekteydi. Yapılan görüşmelerde tarafların yakla-

şımalarının taban tabana zıt olması, görüşmelerden bir sonuç alınmasını engellemiştir. Suriye rejiminin temsilcilerinin, sorunu terörle mücadele meselesi haline getirmeye çalışması dolayısıyla Cenevre I'nin sonuç bildirisinde yer alan ve görüşmelerin temel parametresini oluşturan tam yetkili bir geçiş yönetiminin kurulması meselesinin tartışılması bile mümkün olmamıştır. Sadece Humus'ta kuşatma altındaki sivillerin tahliyesi ile Şam'ın güneyindeki Yermuk Filistin mülteci kampına gıda sevkiyatı için Suriye rejiminin izin vermesi üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Nitekim 22 Ocak'ta Montrö'de açılış konuşmaları ile başlayıp ilk turu 23-31 Ocak'ta; ikinci turu ise 10 Şubat-15 Şubat arasında yapılan Cenevre II'nin esas meseleyi görüşmeden sona ermiş olması ve üçüncü tur görüşmelerin yapıp yapılamayacağı belli olmaması, İbrahimi'nin Suriye halkından özür dileyen konuşmayı yapmasına yol açmıştır.

Bu arada, Cenevre II'yi *bypass* etmeye ilişkin Türkiye'nin içinde yer aldığı çabalardan söz edilirken, BM Güvenlik Konseyi'nin 22 Şubat'ta oy birliği ile aldığı 2139 sayılı kararda sivillere yardımın ulaştırılması için bütün tarafların ve özellikle hükümet güçlerinin yardımcı olması, şiddetin bir an önce durması ve bilhassa el-Kaide bağlantılı gruplarca gerçekleştirilen terör eylemlerinin sona erdirilmesi istenmekteydi. Ayrıca söz konusu karar, insan hakları ihlallerini kınarken, Halep, Şam ve Humus'taki kuşatmanın kaldırılması gerektiği ifade edilmekteydi. Bu kararın uygulanmaması halinde ne olacağına ilişkin net bir müeyyidenin olmaması, kararın etkinliği konusundaki kaygıları arttırmaktadır. Çünkü Suriye'de çatışmanın başladığı 2011 Mart'ından bu yana yaklaşık 150 bin insan hayatını kaybetmiş, 7 milyon insan Suriye içinde yer değiştirmiş, -resmi rakamlarla- 2,5 milyon Suriyeli ise komşu ülkelere sığınarak mülteci durumuna düşmüştür.

Sonuçta, ABD ve Batılı ülkelerin Suriye'de Esad'a karşı oldukları, Rusya ve İran'ın ise Esad'ı desteklediği varsayımından yola çıkarak sorunun çözümlenemeyişinin bütün sorumluluğunu bu iki ülkeye yüklemenin kolaycı bir yaklaşım olduğunu belirtmekte yarar vardır. Asıl sorun, Batı'da ve hatta Arap ülkelerinde Esad'ın gitmesi konusunda tam bir ortak iradenin söz konusu olmamasıdır. Bu nedenle, Rusya'nın ve İran'ın desteği veya sahadaki el-Kaide ile bağlantılı grupların eylemleri gerekçe gösterilerek çözüm üretmeme konusundaki politikalar ve ikiyüzlü yaklaşımlar gizlenmeye çalışılmaktadır. ○

Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi